

Բ Ա Ն Ա Ս Է Ր

ԱՄՍԱԹԵՐԹ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

Դ. ՏԱՐԻ 1902	Տարեկան՝ 15 ֆր. = 6 ռբլ. = 3 դոլար :	ՆՈՅԵՄ. ԹԻԻ 11
-----------------	---	------------------

Զ Ի Ն Ո Դ Ո Ր Ա Կ Ա Ն Օ Ր Է Ն Զ

ՆԵՐՍԻՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ

(ՅԱՐԴ ԱՆՏԻՊ ՄՆԱՑԱԾ)

Ճանկ վս Զինուսց . սահմանադրուքե :

- ա . Վս զինուորաց յանդգնութե ի վր իշխանաց իւրեանց :
- բ . Վս որք ընդդէմ իշխառնաց հակառակի :
- գ . Վս որ զկարգ իշխանութեանցն ոչ պահեն :
- դ . Վս որք յիւրց յիշխանացն դատապարտին :
- ե . Վս շրջելոյ զինուորի :
- զ . Վս որք ի ժամ մարտի ի պատճառէ արձակին :
- է . Վս որ ինքն իշխանուք դիմեն :
- ը . Վս որք զորք վզենկեն : [դարկելոցն հեղգան :
- թ . Վս քաղաքաց . եւ բերդից, որք զնոսին մատնեն . կամ ի վր բան :
- ժ . Վս որք դժբեն զանուանս աւտարս :
- ժա . Վս որք ի ճակատէն փախստական լինին . կամ ի կարգէ իւրց որոշեն :
- ժբ . Վս որք ի ժամ կարգելոյ զճակատն . յետին :
- ժգ . Վս նախընթաց լինելոյ ի թշնամիսն . եւ ի ձեռն արկելոյ :
- ժդ . Վս ելանելոյ ի կարգէն եւ ի հաստատութենէ զաւրացն :
- ժե . Վս որ ի ժամ մարտին ձգէ զէնսն :
- ժզ . Վս զինուորի վաճառէ ինչ . եւ յայտնի :
- ժէ . Վս որ ի մարտի կացցէ եւ նախընթաց լինի :
- ժը . Վս որք վս երկեղի մարտի վշտացուցանեն զանձինս :
- ժթ . Վս որ զսահման իւր անցանէ :
- ի . Վս անցուցելոց առ թգրս :

- իա • Վս որ խորհուրդ առնէ եւ շաղախի առ բարիբարութս :
 իբ • Վս որ զկարգ իւր թողու :
 իգ • Վս անկարգութի առնեն եւ խռովութի :
 իդ • Վս որ ի մարտէն փախչի եւ միւս անգամ դառնա (օր. ռառնա) :
 իե • Վս որ ի կարգէ զինուորացն պատճառաւ անկցի :
 իզ • Վս որք զէնս դողանան :
 իէ • Վս որք զանկարգ դրամն վարեն :
 իը • Վս որ անցանէ ի տեղւոյ ի տեղ • եւ փախստական լինի ի վշտէ :
 իթ • Վս որ ի շնութե գտցի :
 լ • Վս որ փախստական լինի ի զինուորութենէն :
 լա • Վս որ զիւր որդին ի ժմկ պատերազմին արգելու :
 լբ • Վս որ ձեռն արկանէ ինքն իշխանութիւ :
 լգ • Վս որ զինուորակից իւր վիրաւորէ :
 լդ • Վս որ զիւրովի գնայ • կամ այլ կերպարանաւ մահ անձինն գծ :
 լե • Վս որ նախ հարկանէ (օր. հարկաւանէ) եւ փախչի :
 լզ • Վս որ խռովեցուցանէ զխաղ' զութի :
 լէ • Վս որ բեկանէ զբանտն եւ փախչի :
 լը • Վս որք արբենան եւ մեղանչեն :
 լթ • Վս որ ի ժամ մարտին ի կարգէն :
 խ • Վս որք պահեն զաւուրս • եւ յաղագս հե(ղ)գութե իւրց գայթակղին :
 խա • Վս որ հրամանին իւր ձայնի միայբանի :
 խբ • Վս եզտարխաւսին • եւ զինչ գործեն եւ կացուցանեն • զինուորութե •
 եւ եւ թէ դատարկացուցանէ զգեղս :
 խգ • Վս որ հեղգանայ ի պահեստ զաւրացն :
 խդ • Վս որ հակառակին իշխանին իւրց :
 խե • Վս եթէ զիւրց երգսայխօսն թողցեն :
 խզ • Վս որ ի բանտս գնեն պալատին : [նրն վաճառէ :
 խէ • Վս որ առ բարբարոսս ապստամբէ (օր. բարբարոսա պամբէ) • եւ զէ-
 խը • Վս որ զմարտակիցս շոգմօքէ եւ մատնէ զքրիստոն(է)այս :
 խթ • Վս որ ինքնին խառնակի ը բարբարոսս եւ ժանտանայ : [թգրցն :
 ծ • Վս լրտեսիցն եթէ պատմեսցեն թշնամեացն զխորհուրդս ածապաշտ
 ծա • Վս եթէ ի ժմկի մարտին • ինչ յայտնէ զիւր իշխանին :
 ծբ • Վս որ վիրաւորի ինքնին • կմ ի զինուորակցէ իւրմէ :
 ծգ • Վս որ դողանայ յոր եւ իցէ տեղով զինչ եւ իցէ զիմաւք :
 ծդ • Վս ոչ լինելոյ զինաւորին թշնամաւղ • կամ վարձ առոյ :
 ծե • Վս ոչ գաղարկելոյ զինուորին յընթացս կմ ի զբաղանս ինչ :
 ծզ • Վս զինուորաց հաստատութեան եւ վս ահարկութե • եւ յռոփինայ
 կարգադրութենէն :

Սահման Ձին(ու)որութե հաստատութե եւ անարկութի

ի քաղաքական աւրինացն կարգէ :

- ա . Ձինուոր ոք թէ համարձակի վս իւրոյ իշխանին . զինչ եւ զիցէ պատճառաւ . առաջի այլ մեծապատի(ւ) իշխանի դատաստանի բըռնել , գլխաւորն պատուհասի , որպէս եւ կամի . զնորին անմտութբ , ընդ նմին եւ զորս եղեն նորին դասակիցք եւ յորդորիչք ի չար խորհուրդս :
- բ . Ձինուոր հնգապետ . զիւր հընազանդեալսն եթէ ոչ ունկնդիր լինի իմաստնացողանէ սաստիւ . այսպէս եւ տասնապետն , պատժէ զիւրսն , պատժի եւ տասնապետն . եթէ հնազա(ն)դի հարիւրապետին . եւ եթէ ոք ի սոցանէ ընդ դէմ դառնայ նախագլուխ իշխանին , այսինքն կոմսին կամ տրիրուսին , անարգ պատուհասիւ խրատի :
- գ . Որ լսէ բան զտասնապետին՝ եւ ոչ թագուցանէ , խրատի . ապա թէ տգիտութենէ ասէ , իւր վերակացուն պատուհասի վս այնր , զի ոչ զգուշացոյց զնա ի չասելն :
- դ . Որ ոք զինուոր անիրաւ . ի պատճառէ յայտնէ իւր վերակացուն , եւ թէ ի նմանէ անտես լինի . դնայ ի նախագլուխ իշխողն :
- ե . Որ ոք իշխէ հրաժարել զին(ու)որ մինչեւ ի գլուխ ամին որ սահմանած է . եւ ի զինուորական կարգէն ելանէ , ոպ զանարգ նախատի առանց ողորմութե :
- զ . Որ ոք կոմս ի պատերազմին ժամանակին , ի զինուորացն համարձակի թողուլ ի յարկս իւրց . լ . դահեկան տուժեսցի . այլ թէ ձմեռնային է ժամանակն . բ ամիս տայ նմայ կամ . դ . այսմ կոմսն հրաման : Բայց թէ զպատերազմ գիտէ որ խաղաղանայ . եւ զին(ու)որն ըստ չափոյ հեռաւորութե պատերազմին առնէ զհրաման կոմսին :
- է . Եթէ յուրուք վր հաստատի թէ ի թշնամիսն կամի յաւելուլ , անարգ նախատանաւք պատուհասի , ոչ միայն ինքն այլ եւ որք գիտացին զնոյն դործն :
- ը . Եթէ ոք զինուոր կամ զգիմոսատու վզենկեցնէ , կրկին հատուցանէ . նոյնպէս եւ թէ իշխան կամ նորին հեծեալք ի ճնպրհ կամ ի տան վզեն առնեն պառկոսին եւ ոչ հատուցանելն , ի կալն ի դատաստան կրկին հատուցեն :
- թ . Յոր ոք յանձն առնեն զբերդ կամ զքաղաք եւ նա տայ այլ ոք , թէ էր կարաւղ պահել , եւ արար գտալն առանց կամաց իւրոյ իշխանին հրամանաց կամ առանց նեղութե . վս իւր հանգըստեան , գըլխահատութբ իրաւամբք դատապարտեսցի :
- ժ . Որ ոք զձի կամ զայլ անասուն զմեծ կամ զփոքր գտանէ եւ ոչ ասէ , որպէս զգող ըմբռնի . վս զի ոչ երեւեցոյց եւ յետ յիւր իշխողըն . տուժի ինքն եւ իւր խորհրդակիցքն որ թագուցին :
- ժա . Եթէ ոք ի զինուորաց ի ժամանակի մարտի ճակատուն յորում էհաս

- ընդ միմեանս խառնելն թողու զիւր կարգն եւ փախըստական լինի , կամ թէ վաղէ ի տեղոջէն յորում կայր , կամ թէ զհետ մտեալ է թշնամոյն , այսպս հրամայեա(յ)եմք . զի գլուխն ջախջախեսցի եւ զամ ստացուածս իւր տացեն՝ ի նախագլուխն ճակատուն . զի զիւր գունդն շփոթեաց . նա՛ եւ զիւր համախոհսն ընդ նմին պատժեսցեն :
- Ժբ . Ի ժամանակի արքունական հարկին , որ յղգս պատերազմին , հըրամայեմք առանց ամ պատճառի զինուորացն . ի սահմանեալ տեղին հասանել : Բայց թէ երեւելի շփոթ պատահի նոցա . կոմսին ցուցանեն զշփոթեալն , եւ ինքն հրամանաւն մնայ : Իսկ որք փախստական լինին , եւ մնան ի դասէն իւրեանց , ի դասէն զմինն տուգանի յընչիցն : Իսկ որք ի կարգն իւրեանց նետահարք լինին եւ մնան ի դասէն իւրեանց , եւ կամ հարուածս ի թշնամեացն առնուն եւ խուսափեն ի դասէն , ազատ են յայսմ տուգանաց (օր . առգնաց) :
- Ժգ . Եթէ ոք փախչի ի թշնամեացն առանց խոցուածոց կամ այլ պատճառի , հրամայեմք ի բանտ արկանել զնայ մինչեւ իմաստնասցի . կամ արգելական կացցէ եւ քննեսցի :
- Ժդ . Իսկ որ հարուածով խոցի , ազատ է յայսս պատուհասէ . քանզի ունի զվկայութի արութե ի մարմինն :
- Ժե . Եթէ դաս զաւրացն ի ժամ ճակատուն յաղթահարի , ոչ լինի գունդ հեծելոցն փախըստական , այլ խորհին առ իրեարս եւ իմանան զպատշաճն . կամ մնալ ի տեղոջն , կամ յայլ տեղոջ փոխել . որ ոք ի ժամուն յայնմիկ երթիցէ այլ կողմ , արտաքոյ իւրոյ գնդին եւ դասուն , հրամայեմք հարկանել զնա մինչեւ այլոց հանճար ուսցի :
- Ժզ . Ի զինուորացն որք ի ժամ մարտին զզէնն ընկեսցէ յինքենէ , հըրամայն տամք հարկանել զնոյնն եւ չարչարել . որ զանձն իւր մերկացոյց եւ զթշնամին իւրով զինոյն զգեցոյց :
- Ժէ . Եթէ ոք ի պատերազմի աւրն արտաքոյ այնմ ինչ դործէ զոր ի զաւրապետէն առ հրաման , կամ թէ զիւր ասացաւ ոչ կատարէ , ի գլխաւորէն պատուհաս կրեսցէ , թէեւ բարուք զգործն վճարեաց :
- Ժը . Եթէ ոք ի զինուորեալ մանկանցն ի դասէ ճակատուն փախչի , կամ ի հեծելոցն ի դասէն պակասի , կամ յառաջի պատերազմէն փախըստական լինի աղներեւ զինուորակցացն , առաջի գլխաւորին պարտի մեծ պատուհասիւ . իսկ եթէ ըստ մարդասիրութե բարեբախտեսցի , չարչարեն զնա եւ արտաքս ձգեն ի զինուորութենէն :
- Ժթ . Եթէ ոք ի յանէ մարտին ցաւս մարմնոյ անձն իւր առնու , զլխաւորն պատժէ :
- Ի . Եթէ ոք զսահմանաւ պատուիրանին զանց առնէ , ի զինուորութենէն անկցի :
- Իա . Որ ոք մեղիցէ առ թգւրն , մեռանիցի նշաւակեալ եւ յիշատակ նորա անարգանօք մնացէ մինչեւ իսպառ :

իբ • Եթէ ոք խորհի (օր. խորշի) շաղախել ընդ բարբարոսս , կամ դնէ ուխտ ընդ նոսա , ի գլխաւորէն պատուհասի :

իգ • Զինուոր եթէ զինուորութի թողուլ եւ փախչել , կամ հարկանեն զնայ , կամ որպէս խորշեաց , ի զինուորութենէն հանեն :

իդ • Որ անպատշաճոյ սկիզբն լինի եւ զթողութեան ամբոխէ վս իւր իշխանութի յափշտակելոյ , կամ զգլուխն հատանեն , եւ կամ ի գաւառէն տարագրեն :

իե • Որ ի մարտէն փախըստական լինի եւ դառնայ ի տուն իւր , կամ գազանա(ց) զկերակուր տան զնա , կամ զփայտէ կախեսցի :

իզ • Որ անպատուի որով եւ իցէ պատճառանօք եւ անկանի ի զինուորութենէն , ոչ այլ բնաւ պատուի լինի կարօղ առնուլ , կամ մըտանել ի կարգ զինուորութեան :

իէ • Զինուոր եթէ գողասցի ըզէնս այլոց , յաստիճանէ զինուորութե ի բաց կացուցեն :

իը • Եթէ զանպատիւ (օր. զանպապիւ) դրամն զինուոր ոք կանգնէ ի վաճառս , ի գլխաւորէն տուժի :

(իթ) [Զիֆ]

ւ • Զինուոր եթէ փախստական լինի ի պատուհասէն , կամ ինքն փութացաւ զինակիր լինի , նախ քան զգատելն , եւ եղեւ խրամահատ իւրով ի զինուորութե , ի գլխաւորէ պատժի : Դարձեալ եւ առ ժամանակ մի աքսորի եւ իւրով ի զինակիր լինի ի կղզոջն յառաջ քան զարձակելն , եւ զգեցցի զզէնս իւր ակամայ զըմբռնեալ ըն , եւ փախստական լինի ի պատժոցն , խնդրեսցեն թէ վս զինչ պատճառի դատապարտեցաւ ի յաքսորս , եւ թէ առաջին նենգութեամբն շարժեցաւ ի նոյնն . պատուհաս ածեն ի վր նր ըստ կամաց թգրին . ապա թէ վս փախստական լինելոյ միայն յետ կատարելոյ ամաց աքսորանաց զինուորի ի պատիւ իւր :

լա • Որք վս շնութե եւ կամ վս այլ անապաշխար գործոց դատապարտին նզովիւք ի սբ եկեղեցւոջ զինուորք , ոչ են ընտրեալ զինուորական խորհրդոյն :

լբ • Զինուոր եթէ փախստական լինի իւրոյ իշխանէն եւ առ այլ ոք իշխանակից իւր դադարէ , ծանր է սխալանք նորա որ փախստական եղեւ ի նմանէ որում ընծայեաց կամաւք զանձն իւր զինուորել : Եթէ աղաչանս մատուցէ իշխանակիցն եւ դարձուցանէ առ նա որում զգաչն զինուորելոյն ետ եւ վերստին փախչի , իբրեւ զմատնիչ եղեւ ինքն իւրոյ ազատութե , ի ծառա(յ)ութեան կարգի կացցէ :

լգ • Եթէ ոք զիւր որդին ի ժամանակ ճակատուն խնայէ (օր. անխայէ) զինուորել ի պատերազմ , աքսորեսցի եւ յընչից իւրոյց զրկեալ խայտառակեսցի . նա թէ եւ ոք զորդին իւր յօր պատերազմի նախատէ եւ կամ անյաջող ասէ ի զինուորութեան , աքսորեսցի :

- լգ. Եթէ ոք ի զինուորաց ձեռն արկցէ ինքնահաճութիւն յիրս ինչ, ի գլխաւորէն պատժի :
- լհ. Եթէ ոք զզինուորակիցն իւր հարկանէ եւ գանէ (օր. գճանէ), քընսեացի. եթէ ճշմարտի, ի բաց կացցէ ի զինուորական կարգէն. ապա թէ սրով է գանն, գլխաւորն պատժէ ծանրագոյն :
- լզ. Եթէ զինուորն յիմիք պատճառէ ինքն զանձն իւր խոցոտէ սրով, կամ վս մախանաց, կամ վս ամաւթոյ զմահ իւր խոկաց, ոչ համբերեն նմայ մինչեւ ցպատուհաս զաւրապետին, այլ խայտառակեալ կործանեն ի պատուոյ զինուորութեանցն եւ ի գիտել գլխաւորին, եւս ծանրացուցանէ զպատուհասն :
- լէ. Ի յառաջայմարտիցն ի ճակատն եթէ ոք հարու զթշնամին եւ ապա ինքն փախչի ականբեւ զինուորակցացն, ի գլխաւորէն պատժի :
- լը. Եթէ ոք զին(ու)որ գաղտ խորհուրդ առնէ ընդ զինուորակիցսն եւ ոչ զգացուցանէ զնոյնն նախընթաց վերադիտողացն այլ պատուէր տայ յինքենէ ճակատելոցն զոր ոչ նոքա գիտեն, ի գլխաւորէն պատժի ծանրագոյն ի խրատ այլոցն :
- լթ. Եթէ հրամայաւ զզինուոր զիւր զինուորակիցն սրով հարկանէ, գլխատեսցի :
- խ. Որ խռովէ զխաղաղութիւն զինուոր, ի գլխաւորէն պատժի :
- խա. Ո որ բեկանէ բանդ զինուոր եւ փախստական լինի, ի գլխաւորէն պատժի :
- խբ. Որք ի վր գինոյ արբեցութե եւ այլ կերակրոց յիմարին եւ մեղանչեն ի զինուորացն, կացուցանէ զնս գլխաւորն առաջի եւ զպատուհասն թողու բայց ի զինուորական կարգէն փոխարկէ զնայ :
- խգ. Որ զկարգաւ իւրով յաւուր մարտի զանց առնէ, մանկելով ծեծեն զնայ, կամ զգէն իւր հանեն ի նմանէ :
- խդ. Եթէ ոմանք գտանին ականառութիւն ի հեղգութի, ի ժամ պատերազմին կամ հարկանեն զնոսա, կամ պատուհասիւ պարտաւորեն ըստ չափոյ մեղացն. եւ թէ կամաւ իւրեանց գողանան զդէմս կորուսանեն զպատիւ զինուորութե եւ իբրեւ զամենապիղծս ի վերջին զինուորացն աստիճանս զայնպիսին դարձուցին :
- խե. Եթէ զինուորն առ շնութե կնոջ իւրոյ համայձայնի, ի բաց կացցէ ի զինուորութենէն եւ խայտառակեն զնայ. եւ որ զայլոց ամուսինն ապականէ, թէ հաճութիւն կնոջն զայս առնէ, զքիթն հատանեն :
- խզ. Եթեարխաւսքն (վրան աւելցած՝ չալուչքն) ուր եւ երթայցեն եւ զաւրքն որ ընդ նոսա, եթէ ինչ առցեն ի գաւառացն, կրկին դարձուցանեն :
- խէ. Եթէ ոք ի զինուորացն համաձայնի այլ զինուորակցի եւ զանպատշաճ իրս գործեն եւ հայհոյեն զնոսա բազումք եւ վերաձայնեն զվա(տ)թարութիւն, հարկանեն զնոսա ուժգին եւ ի զինուորու-

- թեւէն ի բաց հատանեն . եւ որ զանպատշաճն դրամն յառաջ բերէ ի պատիւ , գլխաւորն ծանր տուգանիւք պատժէ :
- խը . Եթէ ոք ի զինուորացն հակառակի իշխանին իւրոյ եւ ձգէ զձեռն առ ի հարկանել զիշխաւղն , թէ եւ ընդ միայն է առ ի ձեռն , վասն այսր իբի հանեն ի նմանէ զզինուորութիւն . ապա թէ բեկանել աջողի ի ձգելն ի նա զձեռն բրոյն , ի գլխաւորէն ծանր պատուհասի :
- խթ . Որ զիւր եքսարխատն կամ զզինուորակիցսն թողու յօր մարտին եւ ոչ լիցի նոցին ազնական , ի գլխաւորէն պատժի :
- ծ . Որ ի գիշերային ժամոյն ելանէ ի պահ պալատին եւ թողու զիւր հսկումն եւ հեռանայ , մինչեւ ցլաղճան պատժի . եւ եթէ մարդասիրութե արժանաւորի , հարկանեն զնայ եւ հանեն ի պատուոյն :
- ծա . Որ առ բարբարոսս միաբանի ի տուր եւ առութի , կամ ի պատճառէ աղաչանաց զնայ առ նա եւ զէնս իւր վաճառէ կամ կատարեալ , կամ անկատար , կամ զինչ եւ իցէ յերկաթոյ , մինչեւ ի վախճան պատուհաս կրեացէ :
- ծբ . Որ զինուորակիցս իւր այսպանէ եւ կամ մասնիչ լիցի հեծելոցն , նոյնպէս պատուհասի :
- ծգ . Որ խորհի զանձն իւր խառնել ընդ բարբարոսս , թէ յայտնի գլխաւորէն՝ պատուհասի . եւ եթէ ի թագաւորին կողմանէ ի հակառակսն անցանէ , առանց պատճառի սպանանեն զնայ :
- ծդ . Որ ի լրտես քաղաքին ի թագաւորին զինուորացն , եւ պատմեն հակառակամարտիցն զգաղտնի խորհուրդն , ի գլխաւորէն պատժին . նոյնպէս եւ որ զխաղաղութիւն ամբոխէ :
- ծե . Եթէ ոք զինուոր ի ժամանակս մարտին գործ առնէ զոր ոչ առեալ հըրաման իշխողէն իւրմէ եւ ինքն յինքենէ գնացէ եւ ոչ պահէ զկարգ իւր , մինչեւ ի վախճան տուժեացի , թէ եւ բարոք գործեաց :
- ծզ . Որ քարիւ էհար զզինուորակիցն ըստ կամաց , եւ յաջողութե ձեռն , եւ կամ վա չարչարանաց , եւ կամ վա մահու զայս գործեաց , հարկանեն զնա , եւ ի զինուորութենէն ի բաց կացուցանեն :
- ծէ . Զինուոր ինչ զոր գողանայ որպիսի կերպով եւ իցէ եւ յոր տեղոջ լինիցի , կրկին շնորհէ եւ ի զինուորութենէն ելցէ . եւ որ առաջի գլխաւորին լեզուագարէ , կամ պատժեն , կամ արտաքս(են) , կամ աքսորեն , կամ այլ իւրք պատուհասեն եւ ոչ կացցէ ի կարգ իւր :

* *

Երկու տարի առաջ Պարխի մէջ դումարուած Համեմատական Պատմութեան Ի Համաժողովին մէջ հայկական հին օրէնքներու մասին բանախօսութիւն մը կատարելով , յայտնած էի , ի միջի այլոց , թէ Ներսէս Համբրոնացի (1153 + 1198) բիւզանդեան քաղաքային եւ զիւ-

նուորական օրէնքները թարգմանած է հայերէնի, որոնք անտիպ կը մընան քարդ (1) :

Անցեալ տարի բարեբախտութիւնն ունենալով այցելել Վենետիկի Մխիթարեանց վանքը, առաջին դործս եղաւ Մխիթարեանց ճոխ Մատենադարանին թիւ 101, Բ, դ ձեռագրէն օրինակել ներսխի Լամբրոնացւոյ վերոգրեալ զինուորական օրէնքներու թարգմանութիւնը, մասնաւոր թոյլտուութեամբ ողբացեալ հ. Ղ. Ալիշանի, որ այն ժամանակ մատենադարանապետի պաշտօնն ալ կը վարէր, բայց այսօր դացած է հանգչելու Չամչեաններու եւ Ինճիճեաններու քով : — Հանդի՛սա սուրբ ոսկերացի, ո՛ր աննման նահապետ, որ թրթռացուցիր մեր ամենուս սիրտը . . .

Յիշեալ ձեռագրին մէջ զինուորական օրէնքները կը բռնեն եր. 25 — 26 եւ 46 — 52 • իսկ եր. 1 — 24 եւ 27 — 45 են նոյն Լամբրոնացւոյ թարգմանած քաղաքային օրէնքները : Ձեռագրին մնացեալ մասերն են՝ 1) Մարդակազմութիւն, 2) Պատմութիւն նեռին: եւ 3) Տօմար :

Լամբրոնացին իր թարգմանած ուրիշ մէկ Օրինաց գրքին մէջ կըսէ • «Զայս ծայրաքաղ օրինադրութիւնքս, ներսէս տառապեալ եպիսկոպոս Տարսոնի, թարգմանեցի ՚ի ծերացեալ հելլենացի մատենէ, ՚ի «Թվ. Ոնն (= 1196), ՚ի նորաշէն ամրոցն Լուլուայ» : Իսկ Զինուորական օրինադրքի մը վերջն ալ կաւելցունէ • «Ներսէս տառապեալ թարգմանիչ եւ օրինադրիչ զինուորական սահմանադրութեանն, զգուշապուցանեմ սովաւ զգօրս» (2) :

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՂԸ

(Յիշատակին)

Ողբացէ՛ք դուք, Հայոց լերինք,
Ողբա՛ւ եւ դու, իմ հայրենիք,
Ո՞ւր ձեր որդին ա՛յն բազմաշխատ,
Որ բարբառէր գրչով ազատ :
Ո՞ւր մեղուաջան ա՛յն Ալիշան՝
Կ'երգէր «շուշան գեղ Շաւարշան»
Եւ «աշխարհի Հայոց Գարուն»՝
Թղթի դաշտը ցօղած արիւն . . .

(1) Տե՛ս իմ Le Droit arménien, եր. 6 եւ «Բանասէր» 1901, եր. 68 : — (2) Հմմտ. «Սխուան», եր. 91, ծանօթ. 7 եւ 8 :